

INTERJÚ KRIZSÁN ANDRÁS FŐÉPÍTÉSSZEL

Csóka Balázs, Terdik Bálint

képest ez nagyon egyszerű munka volt, kis szöveges résszel, termelékllettel, és a házakra vonatkozó szabadkézi látványokkal. Utólag már megmosolyogtató naivitással még azt is beleírtuk, hogy a nagyjából tíz házhelyre csak a Makona építészei tervezhetnek, ezzel biztosítva a fejlesztés egységes, faluképbe illeszkedő, hagyománykövető voltát. Ezt a mondatot természetesen – diszkriminációra hivatkozva – a Közigazgatási Hivatal jogosan törölte. El kellett hát gondolkodni azon, milyen módon érhető el mégis, hogy egy harmonikus beépítés jöjjön létre, a település léptékébe, az utcaképbe illeszkedő házakkal. Triviális megoldásként a falu úgy határozott,

> Miért éppen Pula? Volt személyes kötődése a településhez, vagy munkakapcsolatokon, netán pályázat útján nyerte el az immár negyedszázada tartó megbízást?

Az egyetem elvégzése után felvételt nyertem a Kós Károly Egyesülés által indított Vándoriskola első ciklusára. A kilencvenes évek elején éppen Makovecz Imrénél dolgoztam, amikor egyik reggel egy levél várt az asztalomon, melyet Reményi Antal, Pula község polgármestere írt a Mesternek. Ebben arra kérte őt, segítsen megtervezni az új házhelyekhez szükséges parcellázást. Makovecz Imre szerette bevonnai a fiatalokat a feladatokba, ezért megbízott, hogy vegyem hozzá a munkához. Gyerekkorom óta jól ismertem a Balaton-felvidéki tájat, hiszen Révfülöpön születtem, ezeken a belső, apró településeken azonban nem nagyon jártam. Reményi Antal polgármester úr, aki korábban a falu köztisztviselője volt, a kezdetektől támogatta és segítette munkámat. Felismerte: ahhoz, hogy a fiatalok ne hagyják el a falut, házhelyeket kell kialakítani, ahol építhetnek és családot alapíthatnak. Megcsináltuk a telekalakítást a falu központjába élkelődő egykori majorsági területre, amelyhez egy rendezési tervet is készítettünk. A mai, rettenetesen bonyolult, „Burdaszabásmintához” hasonló tervekhez

hogy a Balaton-felvidéki építészeti hagyományok védelmét egy főépítésre bizza. Így kezdődött el ez a ma már huszonöt éve tartó munka.

> Beigazolódott a polgármester elképzelése? Maradtak a fiatalok?

Ezek a falvak nincsenek könnyű helyzetben, az idegenforgalom fokozottabb érdeklődése ellenére nagyon nehéz állandó munkát találni. A gyönyörű természeti környezetben fekvő Pula településen mindössze 230 fő lakik.

> Ezek alapvetően gazdálkodó falvak?

Ezt az aprótelepülést Mária Terézia idejében alapította tíz német nemzetiségű család. Az Esterházy grófoknak éltek itt a jobbágjai, egyforma rendben kiosztott telkeken, melyeket aztán a házasságok, örökösödések révén nagyon érdekes módon osztottak tovább, hosszában, keresztben, vagy akár egy telken több épületet elhelyezve. Ennek eredményeképpen egy nagyon izgalmas, „szinkópaszerű” utcakép alakult ki. A jellemzően egytraktusos házak hol az egyik, hol a másik oldalhatáron, vagy éppen szabadon állnak. Éppen ezért igen nagy bajban voltunk, amikor a teljes településre készítettük a rendezési tervet, hiszen a mai szabályozások nem alkalmasak arra, hogy ezeket az esetlegességeket lekövezzék és kezeljék. Ezért az adottságokhoz igazodva végül konkrét házhelyeket jelöltünk ki, ahová építeni lehet. A meglévő épületállományt ugyan nem védjük le, viszont nagyon szigorúan szabályoztuk, hogy felújításkor mire kell figyelni. Ehhez a garanciát a főépítési felügyelet adta: folyamatosan, személyesen ellenőrztem minden építést.

> Mennyire aktív ez a kapcsolat? Sokszor kell manapság Pulára utaznia?

Egy ilyen kis faluban inkább csak alkalmi feladatok adódnak, évente egy-két főépítési „szemmel követés”, melyekre szívügyemként tekintek. Büszkeséggel tölt el, hogy főépítészségem alatt több olyan parasztház-felújítás történt, melynek során megőrizték az eredeti homlokzatot, a ház karakterét, miközben egy nagyon barátságos, békés, a mai igényeket kielégítő otthon született. Annak ellenére, hogy az építhetőságon sűrűn cserélődnek a kollégák, itt bevett szokás, hogy a megbízók és a tervezőkollégák előzetesen felkeresnek. Meg szoktam kérdezni tőlük, miért pont itt akarnak építkezni. A válasz rendszerint az, hogy csodaszép a falu, tiszta a levegő, változatos a természet, és gyönyörűek a régi házak. Főépítésként nem kell mást tennem ilyenkor, mint elmondani, hogy éppen ez az, amit szeretnénk megőrizni és átadni gyermekeinknek, unokáinknak.

> Terveznek-e arculati kézikönyvet Pulára, vagy ezt az ön által kezdeményezett és szerkesztett Balaton-felvidéki Építészeti Útmutató váltja ki? Hogyan készült ez a kiadvány?

Tudomásom szerint több település összefogásával, kistérségi szinten készül az arculati kézikönyv, a törvényi kötelezettségnek megfelelően, melyhez jó alapot szolgáltat a korábbi építészeti útmutató. Ez a néhány évvel ezelőtt kiadott könyv egy írországi segédlet mintájára íródott, melynek szerzőitől személyesen kértem engedélyt a hazai viszonyokra való adaptálásra. Írország, Skócia és Wales minden régiójára készült ilyen kiadvány a 2000-es évek elejétől fogva, a Cork megyét felölöző csapat pedig megtiszteltetésnek

vette a megkeresést. Az én életemben nem minden előzmény nélküli az útmutató. A főépítési szakmérnöki képzésen *A Káli-medence helyi értékvédelmi módszerei és tapasztalatai* volt a szakdolgozati témám, melynek folyamánként kiadásra került egy tanulmánykötet, Somogyi Győző festőművész barátom csodálatos grafikáival. A következő lépés az útmutató összeállítása volt, amely azonban nem egy tudományos munka, hanem egy didaktikusan fölépített, közérthető anyag, melyből megismerhetőek a tájegységre jellemző népi építészeti követendő értékei. Ugyanakkor ez részben a Kárpát-medencei népi építészeti egészére jellemző esszencia is, melynek jellegzetessége a földszintes, egytraktusos, nyeregtetős épület, mely szerves fejlődésen ment keresztül. Ez egy olyan archetipus, melyből a kortárs építészeti is bátran meríthet.

> Milyen volt a kiadvány fogadtatása?

Főépítésként azt tapasztaltam, hogy nemegyszer éppen erre a könyvre hivatkozva sikerült meggyőzni a tervezőt és az építettet. Bizony, erre felé is divatosak a tájidegen mediterrán házak..., de az útmutató birtokában a hatóság is eredményesen érvelt a hagyományos karakter mellett. Gyakran nem is az építető meggyőzésére volt szükség, hanem a tervezőt kellett szakmailag segíteni a kiadvánnyal. A szakma részéről nagyon kedvező volt a fogadtatás. Ezt mi sem bizonyítja jobban, mint az a tény, hogy ma már kormányprogram rendelkezik arról, miszerint túlszabályozott helyi rendeletek helyett arculati kézikönyvekkel kell segíteni a tervezők munkáját. Ez egy rugalmasabb, életszerűbb rendszert eredményez, melynek kezelésére a főépítési rendszer igazán alkalmas.

> Hol érhető el a kereskedelmi forgalomba nem került útmutató?

Ez a kiadvány egy csapatmunka eredménye volt, megjelenését szorgalmazta Nagy Ervin akkori országos főépítész, támogatta az Építész Kamara és a Magyar Nemzeti Vidékfejlesztési Hálózat. Két kiadást ért meg, összesen 4000 példányban. Mivel uniós forrást is igénybe vettünk, kereskedelmi forgalomba nem kerülhetett. A nyomtatott példányok mára már elfogytak, de az általam alapított Modum építésziroda honlapján mindenki számára szabadon elérhető az útmutató.

> A főépítési tapasztalattal is összefügg, hogy nagy figyelmet szentel az aprófalvak, kistelepülések, a vidék építészeti és társadalmi problémáinak?

Számos szakmai és közéleti dologgal foglalkozom, amely a vidékfejlesztéssel, kistelepülésekkel, népi örökségünkkel függ össze. Öt évig voltam elnökségi tagja a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózatnak, ez idő alatt építészként próbáltam a vidékfejlesztést felkarolni. Többek között ennek eredményeképpen született a Nagypám háza mesterinasképzés, amely a gyakorlati munka során tanítja a tradicionális népi építőmesteri technológiákat – paticsfaltapasztást, zsúpfedést, nádazást, vályogvetést stb. –

a részt vevő fiatalok számára. Nagy öröm, amikor egy ilyen közös, sokszor kemény fizikai munka során újjászületik valami. Jó látni, hogy a gyerekek élvezik minden percét, miközben megismerhetnek egy életmódot és kultúrát. Sokszor azonban az a legnagyobb boldogság, amikor az idős mesterembert láthatóan büszkeséggel tölti el a tudás átadása és az őt övező figyelem.

> Kiket tud ez a tábor megszólítani?

A program mindenki előtt nyitott. A legtöbb résztvevő végzett vagy jelenlegi építészhallgató az ország minden szegletéből, de jött már szociológus, idegenforgalmi szakember is táborozni. Szándékunkban áll a szakmunkások bevonása is, szeretnénk egy Országos Képzési Jegyzékbe akkreditált felnőttképzést kialakítani.

> Több mint tíz éve működik szervezésében a szakmai körökben elismert civil akadémia, a havonta megrendezett Csütörtöki Iskola.

Vándoriskolás voltam, amikor kapcsolatba kerültem a Falufelújítási Társasággal, melynek akkor Kemény Bertalan volt a vezetője. Nagyon sokat köszönhetek neki, atyai mesteremnek tekintem. Ott bábáskodhattam fiatal építészként a Gilde söröző legendássá vált törzsasztala körül, amikor megfogalmaztuk

például a falugondnoki szolgálat ötletét. Sokat beszélgettünk a hátrányos helyzetű településekről, elmaradott régiókról, leszakadó térségekről, olyan aprófalvakról, ahol nincs posta, pap, iskola, rendelő, és a kocsmá is bezár lassan... Ezeket a hiányzó szolgáltatásokat intézményes formában visszatelepíteni nem lehetett. Ehelyett egy egyszemélyes szociális ellátórendszerben gondolkodott Kemény Bertalan. A falugondnok mikrobuszán reggel iskolába viszi a gyerekeket, hazafelé bevásárol az időseknek, kiváltja a gyógyszereket, kihordja az ebédet, elintézi a postát, délután pedig lehet, hogy a helyi focicsapat edzője. Ma már több mint 1200 településen működik a tanya- és falugondnoki szolgálat. Ilyen közegben nőttem fel fiatal, fővárosban lakó építészként, ezt a fajta vidékiséget tartom szem előtt a szakmai munkámban is. Itt született meg az az igény, hogy egy témát szakember segítségével járjunk körül, és közösen vitassunk meg. Mivel társaságunk törzsasztala csütörtökönként szokott összeülni, ezért ezeknek az alkalmaknak a Csütörtöki Iskola nevet adtuk. A forgalmas söröző azonban alkalmatlan volt az elmélyült szakmai diskurzusokra, így Reischl Gábor, akkori MÉSZ-elnök javaslatára áttettük a székhelyünket az Ötpacsirta utcába.

Ott azóta is, több mint tíz éve folyamatosan találkozunk, és a közös gondolkodás, a párbeszéd eszközével próbáljuk feltárni az intézményi, szellemi, és gazdasági támogatottság nélkül magukra maradt falvak életben maradásának, önfenntartó képességének lehetőségeit.

> Tavaly megválasztották a Magyar Építőművészek Szövetsége elnökének. Milyen új kihívásokkal jár ez a megbízatás?

A Magyar Építőművészek Szövetsége a hazai építészek első számú közhasznú egyesülete, ami a minőséget képviseli a szakmában. 1902-ben alapította többek között Lechner Ödön, és tagjának lenni a mai napig rang és elismerés. Legfontosabb feladatunknak az épített környezet minőségét, az építészeti kultúra színvonalának növelését és a művészi hozzáadott értéket tartjuk. A megválasztásomat követően új stratégiát fogalmaztunk meg, melynek három alappillére a minőség, a jelenlét és az együttműködés. Amint már említettem, a minőség a legfontosabb, melyet a jelenlétünkkel is erősíteni kívánunk. Lehetőséget szeretnénk adni a példaértékű alkotások bemutatására mind a szakma, mind pedig a társadalom nyilvánossága előtt. Kiemelten fontosnak tartom a szélesebb, szakmai közéleti szerepvállalást, jelenlétet. Az értékek megbecsülése terén elért egyik első sikerünk a budavári országos villamos teherelosztó épületének ügye volt, melyet a mi szakmai állásfoglalásunknak köszönhetően mentett meg a Belügyminisztérium, annak ellenére, hogy már határozta a bontásáról. Másik fontos szakmai szerepvállalásunk a MÉSZ régi feladatának és küldetésének betöltése a tervpályázatok lebonyolításában. Szeretnénk

tudatosítani, hogy a tervpályázat alapvető célja a legjobb tervező és a legjobb koncepció kiválasztása. Éppen ezért fontos, hogy zsűrorként minél több esetben lehessünk jelen, és magunk is bonyolítsunk pályázatokat. Fontosnak tartjuk, hogy egy ilyen alkalom ne az eredményhirdetéssel záruljon, hanem kövesse azt egy tervismertetés, és a zsűri is számoljon be a munkájáról. Szeretnénk továbbá a nemzetközi kapcsolatainkat is kibővíteni. Hatékonyan részt kívánunk venni az Építészek Nemzetközi Szövetségének (UIA) munkájában, valamint nemzetközi

kiállításokat, pályázatokat szeretnénk szervezni. Fontosnak tartom még megemlíteni, hogy a szövetségben közel harminc egykori vándorépítész van, aki tehetségével, munkájával kiérdemelte a MÉSZ-tagságot. Ezt a szellemi potenciált meg kell jelenítenünk, és ki kell tudni aknáznunk. Ezért a jövőben rájuk is kívánunk támaszkodni a szakmai közélet élénkítése, a szövetség mozgásba lendítése és a szakma értékeinek képviselése során. Összefoglalva: nagyon megtisztelő, komoly felelősséggel és feladatokkal járó szakmai kihívás ez az életben!

